

УДК 811.161.2'42:82-31 Потушняк
DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2025.42.3.13>

**МОВНА ЕКСПРЕСІЯ ПРИКМЕТНИКІВ У КОНТЕКСТІ
ПСИХОЛОГІЗМУ ТВОРУ (НА МАТЕРІАЛІ НОВЕЛИ
«КАПЕЛЮХ ІЗ ЗЕЛЕНИМ ПЕРОМ» ФЕДОРА ПОТУШНЯКА)**

**LANGUAGE EXPRESSION OF ADJECTIVES IN THE CONTEXT
OF PSYCHOLOGISM OF THE WORK (BASED ON THE MATERIAL
OF THE NOVEL "THE HAT WITH THE GREEN FEATHER"
BY FEDIR POTUSHNYAK)**

Сньозик Г.І.,
orcid.org/0000-0002-1572-7064
доктор філософії в галузі філології,
асистент кафедри української мови

Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет»

У статті розглядається експресивне функціонування прикметників як засобу передавання психологічної глибини в новелі Федора Потушняка «Капелюх із зеленим пером». Досліджено роль контрастних прикметників як засобу художньої виразності. Особливу увагу приділено тому, як антонімічні ознаки допомагають автору передати напруження між зовнішнім світом і внутрішнім станом персонажа, що є виявом глибокого психологізму твору. Доведено, що контрастні прикметники виступають визначальними елементами у створенні містичної атмосфери, психологічної напруги та внутрішнього конфлікту, а також слугують засобом вираження страху, одержимості та трансформації свідомості. У результаті аналізу встановлено, що прикметникові контрасти є важливим інструментом психологічного моделювання художнього простору. Розглянуто мовні засоби формування психологічного підґрунтя образів у художньому творі. Проаналізовано лексичні, стилістичні та синтаксичні засоби, що сприяють глибокій психологізації тексту. Зосереджено увагу на стилістичних та семантичних особливостях прикметникової лексики, яка слугує засобом розкриття внутрішнього світу персонажів, емоційного напруження та авторської інтенції. Представлено уривчасті речення, риторичні запитання, інверсію, паралелізм, вставні конструкції та еліipsis, які сприяють створенню психологічної напруги, містичної атмосфери та внутрішнього драматизму. Зроблено акцент на тому, що синтаксис у творі виконує не лише граматичну функцію, а й слугує інструментом передавання стану одержимості, страху, роздвоєності свідомості. Наголошено також на функціональному навантаженні прикметників у створенні психологічного простору тексту, визначено їхню роль у формуванні індивідуального стилю письменника. Виявлено домінуючі семантичні поля, що сприяють художній конкретизації та емоційній виразності твору. Особливу увагу приділено кольоровим, оцінним, часовим та просторовим прикметникам, які в тексті набувають символічного значення та сприяють психологізації художнього простору.

Ключові слова: емоційна виразність, мовна експресія, Федір Потушняк, прикметник, психологізм, семантика, художній текст.

The article examines the expressive functioning of adjectives as a broad transfer of psychological depth in Fedir Potushnyak's story «The Hat with a Green Feather». The role of contrasting adjectives as a whole of artistic expressiveness is studied. Particular attention is paid to how antonymic features help the author convey the tension between the external world and the internal state of the character, which is a manifestation of a deep psychological work. It is shown that contrasting adjectives act as key elements in creating an internal atmosphere, psychological tension and internal conflict, and also serve as a means of expressing fear, obsession and transformation of consciousness. As a result of the analysis, it was established that adjective contrasts are a tool for psychological modeling of artistic space. The language means of forming the psychological basis of images in a work of art are considered. The lexical, stylistic and syntactic means that contribute to the deep psychologization of the text are analyzed. The focus is on the stylistic and semantic features of adjective vocabulary, which serves as a means of revealing the characters' inner world, emotional tension, and authorial intention. Fragmentary sentences, rhetorical questions, inversion, parallelism, interjections, and ellipsis are highlighted, which contribute to the creation of psychological tension, mystical atmosphere, and internal drama. The emphasis is placed on the fact that syntax in the work performs not only a grammatical function, but also serves as a tool for conveying a state of obsession, fear, and split consciousness. The functional load of adjectives in creating the psychological space of the text and their role in forming the writer's individual style are also emphasized. Dominant semantic fields are identified that contribute to the artistic concretization and emotional expressiveness of the work. Particular attention is paid to color, evaluative, temporal, and spatial adjectives, which acquire symbolic meaning in the text and contribute to the psychologization of the artistic space.

Key words: emotional expressiveness, language expression, Fedir Potushnyak, adjective, psychologism, semantics, literary text.

Постановка проблеми. Федір Потушняк – один із найкращих представників української літератури Закарпаття ХХ століття, художня спадщина якого вирізняється глибоким філософським осмисленням буття, тонким психологізмом і вишуканою мовною стилістикою. Його новела

«Капелюх із зеленим пером» є яскравим зразком інтелектуальної прози, в якій мовні засоби не просто виконують естетичну функцію, а стають інструментом глибокого психолінгвістичного аналізу персонажа. Визначальна роль належить прикметникам, які мають суттєве значення у розкритті внутрішнього світу персонажа та створенні атмосфери тривоги, абсурду й відчуження. Вони не лише деталізують зовнішній світ, а й формують семантичне поле внутрішніх переживань героя. Через їхню експресивність, кольорову символіку та емоційне навантаження автор демонструє майстерне володіння лексико-стилістичними ресурсами української мови. Він активно використовує контрастні лексеми, синестезію, метафоричні конструкції та індивідуалізовану лексику, що сприяє створенню складної художньої картини світу. Його мова – це не просто засіб комунікації, а інструмент філософського осмислення реальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Творчість Федора Потушняка, зокрема його новелістичний доробок, стала предметом зацікавлення багатьох учених, які розглядали її крізь призму українського модернізму, глибокого психологізму, фольклорних мотивів і філософської естетики. Зокрема, у працях Ю. Туряниці «Своєрідність художньої інтерпретації теми дитинства у новелах Ф. Потушняка “Верб”, “Смерть Петрика”, “Голод”» [9, с. 191–96]; О. Кордонця «До історії української готичної новели (“Гостина” Б. Лепкого і “Незвичайне” Ф. Потушняка)» [4, с. 66–73]; Т. Лях «Дитячий світ у новелах Марка Черемшини “Бо як дим підоймається” та Федора Потушняка “Вогник”» [4, с. 74–85], «Метафізика пошуку в новелах Федора Потушняка» [3, с. 51–59]; В. Барчан і О. Барчан «Федір Потушняк на сторінках “Літературної неділі”» [4, с. 129–142]; В. Папіш «Психологічні фактори у художньому мовленні Федора Потушняка» [4, с. 161–166]; Шинкар М. і Сньозик Г. «Етнопсихологічні студії Федора Потушняка» [10, с. 258–260]; О. Тиховської «Міфологізм новел Федора Потушняка “Капелюх із зеленим пером”, “Упир”, “В мочарах”» [7, с. 107–113], «Образ коханця-небіжчика у творах Федора Потушняка (стаття “Мертва любов”, новели “Яма”, “Капелюх із зеленим пером”) та в українських казках» [8, с. 259–267] та ін.

Останні дослідження, присвячені новелі Федора Потушняка «Капелюх із зеленим пером», демонструють зростаючий інтерес до психоаналітичного, міфопоетичного та фольклорного аспектів твору. У статті О. Тиховської новела розглядається в контексті народних вірувань про

«мертвого коханця» – образ, що має глибоке психологічне та міфологічне коріння. Авторка аналізує одержимість, страх, ритуали очищення, які побутували на Закарпатті, та їх художню інтерпретацію у творі [8, с. 264–265]. Дослідження мовотворчості Федора Потушняка акцентовані на тому, що він використовує етнографічні мотиви, магичні ритуали, символи для створення містичної атмосфери [7, с. 107–113]. Це уможливило трактувати новелу як переосмислення народної демонології в межах модерністської прози. Новела «Капелюх із зеленим пером» аналізується в контексті гоголівської традиції та готичних наративів, що засвідчує її інтертекстуальну насиченість і складну жанрову структуру. Серед ознак інтелектуальної та модерністської прози, на яких акцентують увагу сучасні мовознавці, вирізняються контрастні прикметники, уривчастість синтаксичних конструкцій і глибока символіка, що формують емоційно-психологічний простір твору. Таким чином, вивчення новели з мовознавчого боку дозволяє глибше зрозуміти психологічні механізми страху, трансформацію свідомості, а також мовні засоби, що формують емоційний простір твору.

Постановка завдання. Мета статті: виявити особливості мовної експресії прикметників у контексті психологізму художнього твору, зокрема на матеріалі новели Федора Потушняка «Капелюх із зеленим пером», та з’ясувати їхню роль у розкритті внутрішнього світу персонажів, створенні емоційної напруги й містичної атмосфери. Поставлена мета вимагає виконання таких завдань: з’ясувати, як прикметникова лексика сприяє емоційному забарвленню тексту та відображає стильові особливості інтелектуальної прози Федора Потушняка; проаналізувати антонімічні ознаки контрастних прикметників, що сприяють передаванню психологічної напруги та внутрішнього конфлікту персонажів; визначити, які лексичні, стилістичні та синтаксичні засоби використовуються для моделювання психологічного простору твору; розглянути синтаксичні прийоми (уривчасті речення, інверсію, паралелізм, еліпсис, риторичні запитання, вставні конструкції) як засоби передавання стану одержимості, страху, роздвоєності свідомості; проаналізувати оцінні, кольорові, часові та просторові прикметники як визначальні елементи емоційної експресії; виявити зв’язок між мовною експресією та психологізмом художнього тексту. У межах дослідження передбачається здійснити аналіз мовних засобів, які виражені прикметниками, що формують емоційно-психологічну глибину художніх образів.

Виклад основного матеріалу. Психологізм є художньою домінантою мовотворчості Федора Потушняка. У новелах письменника він виявляється через внутрішні монологи, марення, сні, а також символічні образи, що відображають стан душі персонажів. Автор не просто описує події, а занурює читача в психоемоційний простір, де кожна деталь має значення. У статті О. Тиховської про міфологізм новел Федора Потушняка зазначено, що письменник майстерно передає страхи, фобії, несвідомі потяги героїв через символи – зокрема, капелюх із зеленим пером стає маркером тривоги, відчуження, навіть смерті. «Письменник прагнув проникнути у внутрішній світ своїх героїв, осягнути їх несвідомі помисли, потяги та різноманітні страхи та фобії» [7, с. 108]. У лінгвістичному аспекті прикметники в новелі виконують експресивну, оцінну та символічну функції. Їхнє використання не є випадковим – вони формують семантичне поле, яке відображає внутрішній стан героя та атмосферу твору. У дослідженні В. Барчан про мовні засоби експресивності в ліриці Федора Потушняка підкреслено, що епітети-прикметники мають семантичну двоплановість – вони не лише описують, а й активізують мислення читача, викликають емоційний резонанс [2, с. 25–33].

Символічне навантаження, виражене прикметниками, починається відразу із самої назви новели «Капелюх із зеленим пером», де прикметник зелений стає носієм концепції, отримує метафоричне значення. Він виконує репрезентативну функцію, адже може асоціюватися з хворобливістю, відчуженням, містичністю, що підсилює психологічну напругу вже на самому початку ознайомлення з художнім твором.

Прикметники у творі не лише описують, а й емоційно забарвлюють текст. У новелі часто мають негативне емоційне забарвлення. Наприклад: похмурий, чорний, холодний, понурий. Вони створюють атмосферу екзистенційної тривоги, що є характерною рисою інтелектуальної прози Федора Потушняка. Пор.: «На холоднім, вічно чорнім небі висіли хмури хмари» [1, с. 424], «Навколо понурий, голий краєвид, просякнутий якоюсь глибокою задумою, таємничістю буття...» [1, с. 424], «Вечір настав похмурий, аж чорний» [1, с. 425], «Ніч була дуже темна – здавалося, відкрилося саме лоно природи, і з нього виступає чорна сила тьми» [1, с. 427], «Ранок настав хмурий» [1, с. 428], «Я скоро розпрощався – пішов чорним садом» [1, с. 428]. Такі лексеми формують фон художньої реальності, де герой перебуває в стані психологічного дискомфорту, відчуження, пошуку сенсу.

Вагоме місце займають контрастні прикметники, через які автор передає напруження між зовнішнім світом і внутрішнім станом персонажа, що є ознакою глибокого психологізму. У новелі «Капелюх із зеленим пером» Федора Потушняка вони відіграють важливу роль у створенні містичної атмосфери, психологічної напруги та внутрішнього конфлікту персонажів. Федір Потушняк майстерно використовує антонімічні ознаки, щоб підкреслити двозначність, страх, одержимість і трансформацію свідомості. Наприклад: *світлий – темний* (контраст між реальністю та потойбічним світом), *живий – мертвий* (образ кохання-небіжчика, межа між життям і смертю), *теплий – холодний* (емоційна близькість, а також відчуження і страх), *ясний – хмурий* (пейзаж як відображення внутрішнього стану героїні), *звичайний – дивний* (зовнішність чоловіка в капелюсі з зеленим пером), *реальний – уявний* (психологічна межа між маренням і дійсністю), *спокійний – тривожний* (внутрішній стан героїв перед містичною зустріччю). Пор.: «Я ліг спати... Знав, що по наших темних селах подібні повір'я ходять, як епідемія. <...>. То був крик зі страху, що примушує дрижати все живе... <...>. Але тут на очі приходять живий пан із зеленим пером за клібанею... <...>. Ранок настав хмурий» [1, с. 425]. Використання контрастних прикметників у новелі Федора Потушняка «Капелюх із зеленим пером» виконує не лише стилістичну, а й глибоко смислову функцію. Завдяки їм автор досягає психологічного загострення, передаючи внутрішні переживання героїв; формує міфологічну символіку, що поглиблює зміст твору, а також створює естетичне напруження, яке робить текст багатшаровим і виразним. Контраст як художній прийом стає ключем до розуміння глибинних сенсів новели, її емоційної напруги та філософської глибини.

Психологічне підґрунтя образів формується через мовні засоби: лексичні (метафори, епітети, символи, фразеологізми), стилістичні (фольклорні елементи, архаїзми, діалектизми), синтаксичні (інверсія, риторичні запитання, повтори, паралелізм), – серед яких прикметники відіграють визначальну роль у створенні емоційного тону твору. В.А. Папіш зазначає: «Його художні твори є справжнім джерелом лінгвокультурознавчих та етнопсихологічних студій. Змальовуючи народні образи, письменник творить цілу систему мовних стереотипів, які допомагають пізнати як народні вірування, уявлення людей про світ, так і дати мовну характеристику соціуму» [5, с. 196]. Автор майстерно поєднує елементи фольклору, символізму та експресивної лексики, щоб пере-

дати внутрішній стан героїв і змодельовати ситуацію одержимості, страху та межового досвіду. Так, капелюх із зеленим пером – центральний символ, що втілює демонічну спокусу, небезпечну пристрасть і потойбічне начало. За допомогою символів створюється багатозначність і містична атмосфера. Вони вкорінюють у художній текст народну традицію, глибини додають фольклорні елементи, які створюють етнокультурний контекст і поглиблюють міфопоетичну структуру твору. Наприклад: *вставки з народних уявлень про мертвого коханця, магичні ритуали, демонологічні образи* та ін.

Важливу роль відіграють синтаксичні засоби у створенні психологічної напруги, містичної атмосфери та внутрішнього драматизму. Федір Потушняк використовує синтаксис не лише як граматичну структуру, а як інструмент художнього моделювання, що дозволяє передати стан одержимості, страху, роздвоєності свідомості героїв тощо. Основними синтаксичними засоби у творі є уривчасті речення, риторичні запитання, інверсія, паралелізм, вставні конструкції та еліipsis.

Психологічну експресію, драматизм, динаміку й контекстуальну глибину передають уривчасті речення, які створюють ефект паузи, мовчання, напруження, передають внутрішній стан героя, прискорюють у певних моментах ритм тексту, роблячи його емоційно насиченим, а також змушують читача самостійно домислювати зміст. Наприклад: «Був пізній, грудневий час. <...>. Дрібний дощ постійно мочив землю. <...>. Поля голі, вільні» [1, с. 424], «Дає їй води. Вона опам'яталася. Встала й розповідає... <...>. Чужий дух... Щось треба помагати...» [1, с. 425], «Тіло задубіло. Душа моя змінилася в невиказаний крик...» [1, с. 425].

Психологічне самозапитування персонажів, їхнє прагнення зрозуміти незрозуміле передають риторичні запитання. Вони створюють ефект інтимного монологу та допомагають автору змодельовати межові ситуації, в яких персонажі шукають відповіді, але не знаходять їх – або бояться знайти. Наприклад, моральне самозапитування: «Любили мене? Або ж я був цікавий лиш тим, що мало мене знали?» [1, с. 424]; момент психологічного зламу: «Що зі мною діється? Я теж почав боятися?» [1, с. 424]; вияв одержимості демонічним образом: «Хто? ... Той пан, що ходить по селу із зеленим пером за клібанею...» [1, с. 429]. Ці запитання не потребують відповіді – вони є внутрішнім голосом, що розкриває глибину переживань. Федір Потушняк використовує їх як інструмент психоаналізу, занурюючи читача в тривожний світ

героїв, де межа між життям і смертю, реальністю і маренням – розмита. Поетичності, напруженості та символічного звучання реченням надає зміна звичного порядку слів. Так, за допомогою інверсії текст набуває ліричного звучання, що підсилює естетичний ефект. Сам заголовок твору вже є прикладом інверсії: «*зеленим пером*» замість звичного «пером зеленим» або «зеленим капелюхом». Така побудова акцентує увагу саме на кольорі як символі, що має магичне навантаження. Ще одним прикладом може бути такий: «*На холоднім, вічно чорнім небі висіли хмури хмари*» [1, с. 424]. У наведеному варіанті прикметники *холоднім, вічно чорнім* винесені на початок речення, а підмет *хмари* і присудок *висіли* – в кінці. Це створює інтонаційний акцент на небі, як символічному тлі, що задає емоційний настрій. Такі прикметники як *холодне, чорне, хмуре* – належать до лексем із психологічним забарвленням, які передають тривогу, ізолюваність, страх.

Підсилює емоційний ритм і створює циклічність думок – паралелізм. Він дозволяє зануритися в тривожний, містичний світ героїв, де повторювані структури відображають замкнене коло. Наприклад: «*Навколо понурий, голий краєвид, просякнутий якоюсь глибокою задумою, таємничістю буття...*» [1, с. 424]. В аналізованому прикладі наявний елемент паралелізму, хоч він тут не класичний, а лексико-семантичний. Прикметники *понурий* і *голий* – однорідні ознаки, які описують краєвид, і мають негативне емоційне забарвлення, а іменники *задум* і *таємничість* – абстрактні поняття, що передають філософське, містичне осмислення буття. Обидві частини – опис зовнішнього (краєвид) і внутрішнього (сенса буття) – побудовані паралельно, з однаковою граматичною структурою: → [ознака + іменник] → [ознака + іменник]. Тому тут є паралельне розгортання образів, що виконує ту саму стилістичну функцію – емоційне нагнітання і символічне осмислення. Основними функціями такого паралелізму в художньому творі є підсилення образу (краєвид не просто фізичний – він стає відображенням внутрішнього стану, екзистенційного переживання), ритмічність (повторювані структури створюють ліричний ритм, що характерний для стилю Федора Потушняка), семантичне згущення (кожне слово несе глибоке символічне навантаження, а паралельна побудова допомагає це підкреслити).

Передати невизначеність, сумнів або рефлексію допомагають письменнику вставні конструкції. Вони відіграють важливу роль у психологізації оповіді та вираженні авторської позиції. За допомогою емоційного уточнення передається

ставлення героя до подій (напр.: мабуть, напевно, здається), а також Федір Потушняк як оповідач іноді «втручається в розповідь» авторськими ремарками, додаючи певні коментарі. Наприклад: «*А втім, я люблю пізньоосінні дні*» [1, с. 424] – конструкція, що пом'якшує опис похмурої атмосфери, додає інтимності; «*Мене здивувало: – Я ніякого пера там не видів...*» [1, с. 424] – вставна ремарка, що передає реакцію героя; «*Скажу, що до мене ставилися добре від самого початку...*» [1, с. 424] – авторська вставка, яка виражає особисте спостереження.

Створює ефект незавершеності думки, емоційного ступору та напруженого мовчання еліпсис, який дозволяє читачеві відчутти мовчання, що кричить, паузу, що наповнена змістом, і думку, яка не може бути висловлена прямо. Цей засіб органічно поєднується з іншими стилістичними прийомами новели – уривчастими реченнями, інверсією, паралелізмом – і разом вони створюють глибоко емоційний, містичний простір, у якому розгортається драма душі. Наприклад: «*– Перо треба було в нього взяти, – мовив більший парубок. – Я ніякого пера там не видів...*» [1, с. 424] (еліпсис проявляється в уривчастості діалогу; пропущено пояснення, що саме означає «перо», чому його треба було взяти – це створює ефект недомовленості та тривоги); «*Молодий почав, було, доводити, але дід його зацитькав і щось пригрозив пошепки...*» [1, с. 424] (пропущено зміст погрози – читач не знає, що саме сказав дід; це еліптична конструкція, яка підсилює містичність і страх); «*Любили мене? Або ж я був цікавий лиш тим, що мало мене знали?*» [1, с. 424] (автор не дає чіткої відповіді, пропущено логічне завершення думки – це внутрішній монолог, де еліпсис передає сумніви і психологічну глибину); «*Я був щасливий ними, вони мною...*» [1, с. 424] (пропущено дієслово щасливі у другій частині – вони щасливі мною; це стилістичний еліпсис, який створює ритм і емоційне забарвлення). Ці приклади показують, як письменник майстерно використовує еліпсис для передачі приглушених емоцій, містичних підтекстів і психологічної напруги. Його стиль – це поєднання фольклорної образності та модерністської недомовленості. Ці та інші мовні засоби не лише формують авторський почерк Федора Потушняка, а й слугують інструментом художньої комунікації, через яку читач занурюється в глибини людської психіки, міфологічного мислення та екзистенційного страху.

У художньому творі прикметник як частина мови виконує не лише описову, а й експресивну

функцію. Він здатний передавати емоційні стани, психологічні характеристики, створювати контраст, підсилювати символіку.

У контексті психологізму прикметник стає інструментом глибшого занурення в суб'єктивний світ героя. Враховуючи специфіку прикметникової лексики, виділяємо семантичні поля прикметників у мові художнього твору та їх експресивну функцію. Так, у новелі «Капелюх із зеленим пером» наявні прикметники, що належать до таких семантичних груп: кольорові, оцінні, часові та просторові.

Серед кольорових виділимо такі: **основні** (хроматичні), які створюють візуальну символіку, пов'язану з емоційним станом героя; ахроматичні, які не мають кольору в спектральному розумінні; **відтінкові**, які уточнюють інтенсивність або тон; **авторські**, які мають образне, метафоричне значення. Наприклад: «*У долині замикав село могутній, мов умисне кинутий сюди, півкруг височини – жовтий, рінистий, тут-там порослий лісом...*» [1, с. 424], «*Вечір настав похмурий, аж чорний*» [1, с. 424], «*Очі старої жінки – червоні, аж страшні – запали мені в душу, як дві жарини страху, і я не міг позбутися того почуття*» [1, с. 426], «*Миттю блиснув якийсь білий вогник, своєю ходою пішов через вільшняк, потім через воду і виринув коло сусіда Юри*» [1, с. 428].

Оцінні прикметники виражають ставлення мовця до ознаки предмета, тобто мають оцінне значення – позитивне, негативне або нейтральне. Наприклад: «*Ні, це була чесна, природна, щира дружба*» [1, с. 424], «*Над селом царював страх – незвичайний страх перед "нечистим духом"...*» [1, с. 424], «*Я захопився й не кидав роботи, незважаючи на непривітний день*» [1, с. 424], «*Очі мав настрашені, лице змучене, бліде...*» [1, с. 425]. Оцінні прикметники у новелі Федора Потушняка часто мають подвійну семантику – вони можуть водночас описувати й натякати, створювати образ і викликати емоцію. Через них автор поглиблює психологічний портрет героїв, передає межовий стан свідомості, створює містичну напругу. Вони є частиною міфопоетичного стилю, де кожне слово – це знак, символ, емоційний імпульс.

Стосовно часових і просторових прикметників, то вони формують художню реальність, де містичне переплітається з буденним, а страх – із тишею. Наприклад: *нічний, пізній, вічний, ранній* тощо. Пор.: «*Даремно намагався її переконати, що її страх – то психічне явище, і нічне видіння було нереальним, наснилося – і все*» [1, с. 426], «*Був пізній, грудневий час*» [1, с. 424]. Ці прикметники допомагають передати часову розмитість,

циклічність страху, відчуття зупиненого часу, що характерне для героїв, одержимих демонічним образом. Таким чином, прикметники допомагають окреслити унікальність героя, його внутрішній світ. Через прикметникові конструкції Федір Потушняк передає не так зовнішні риси, як глибинні переживання, страхи, сумніви. Це відповідає загальній тенденції до психологізації української прози середини ХХ століття. Особливої уваги заслуговують кольорові, оцінні, часові та просторові прикметники, які у тексті набувають символічного звучання. З їх допомогою письменник не лише описує, а й інтерпретує, переосмислює буття, занурюючи читача у потойбічний вимір свідомості, де прикметники виконують як описову, так і експресивну, символічну та психологічну функції, що є характерною рисою модерністської літератури.

Висновки. Мовна експресія прикметників у новелі Потушняка – це не просто стилістичний прийом, а інструмент психологічного моделювання. Дослідження мовотворчості автора показують, що прикметники в його прозі мають високу функційну навантаженість, сприяють семантичному згущенню тексту та естетичному

впливу на читача. Особливої уваги заслуговує контрастність прикметників, яка виконує роль маркера внутрішнього конфлікту, посилює драматизм і формує міфопоетичну структуру твору. Такий прийом дозволяє автору не лише окреслити психологічні межі персонажів, а й створити багатовимірний художній простір. Федір Потушняк використовує прикметники економно, але влучно. Їхня концентрація у ключових епізодах новели створює ефект мовної напруги. Часто прикметники поєднуються з іменниками у несподіваних синестетичних зв'язках, що підсилює експресивність і символічність тексту. Психологічна глибина новели досягається не лише через сюжет чи внутрішні монологи, а й через мовні засоби. Прикметники стають маркерами психічного стану, засобом передавання внутрішнього конфлікту. Вони не просто описують, а транслиують емоцію, створюють напруження, формують атмосферу. Перспективи майбутніх досліджень вбачаємо в когнітивно-дискурсивному аналізі прикметників у контексті психолінгвістики, що уможливить глибше осмислити механізми художньої комунікації та розкрити нові аспекти мовної картини світу Федора Потушняка.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Антологія української готичної прози: у 2-х т. Т. 2 / упорядкув. і передм. Ю.П. Винничука. Харків: Фоліо, 2014. 604 с.
2. Барчан В. Мовні засоби експресивності в ліриці Федора Потушняка. *Folium*. 2024. № 4. С. 25–33.
3. Лях Т. Метафізика пошуку в новелах Федора Потушняка. *Слово і час*. 2019. № 1. С. 51–59.
4. Науковий і мистецький світ Федора Потушняка: Матеріали міжнародної наукової конференції, присвяченої 100-річчю від дня народження видатного українського письменника і вченого / Упорядник Ігор Ліхтей. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2010. 456 с.
5. Папіш В. Лінгвокультурологічний та етнопсихологічний аспекти художньої прози Ф. Потушняка. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2011. Вип. 26. С. 195–198.
6. Тиховська О. Магія та міфологія в українському фольклорі Закарпаття: етнопсихологічний аспект: монографія. Ужгород: РІК-У, 2021. 512 с.
7. Тиховська О. Міфологізм новел Федора Потушняка «Капельюх із зеленим пером», «Упир», «В мочарах». *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія*. 2023. Вип. 1 (47). С. 107–113.
8. Тиховська О. Образ коханця-небіжчика у творах Федора Потушняка (стаття «Мертва любов», новели «Яма», «Капельюх із зеленим пером») та в українських казках. *Folium*. 2024. № 4. С. 259–267.
9. Турияница Ю. Своєрідність художньої інтерпретації теми дитинства у новелах Ф. Потушняка «Верб», «Смерть Петрика», «Голод». *Carpatika–Карпатика: Науково-педагогічна діяльність та літературна творчість Федора Потушняка (до 90-річчя від дня народження)*. Ужгород: Ліра, 2001. Вип. 9. С. 191–196.
10. Шинкар М., Сньозик Г. Етнопсихологічні студії Федора Потушняка. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія: Педагогіка і психологія*. 2019. Вип. 1(9). С. 258–260.
11. Щербей О. Етнографічні джерела новелістики Ф. Потушняка («Американтош», «Вітряник», «Закон»). *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2012. Вип. 27. 2012. С. 142–145.

Дата першого надходження рукопису до видання: 23.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 30.10.2025

Дата публікації: 28.11.2025